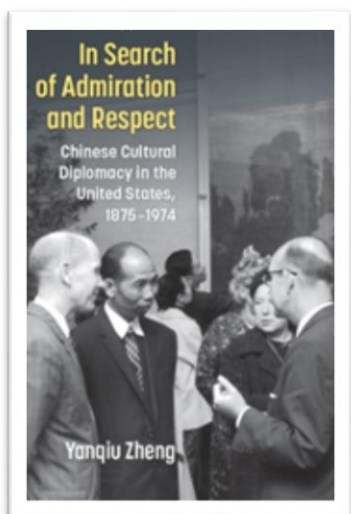

Lucrarea reprezintă o contribuție valoroasă la istoriografia educațională din România, reprezentând o lecție importantă despre modul în care educația și știința pot fi influențate de regimul politic. Victoria Grozav Biriș reușește să creeze un tablou detaliat și captivant al învățământului medical clujean în perioada lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, o perioadă de transformări dramatice, dar și de rezistență intelectuală, ce merită o atenție deosebită. Cu siguranță, prin aport semnificativ de informații prețioase pentru înțelegerea evoluției învățământului și a educației medicale în România, cartea realizată de doamna Victoria Grozav Biriș va deveni o sursă de referință pentru istorici și cercetători interesați de istoria învățământului.

Cristiana Andra Bratu*

Yanqiu Zheng, *In Search of Admiration and Respect: Chinese Cultural Diplomacy in the United States, 1875-1974*, Ann Arbor, University of Michigan Press, 2024, 268 p.

DOI:10.62838/amsh-2025-0046

Lucrarea publicată de Yanqiu Zheng în 2024 se înscrie într-un segment tot mai vizibil al istoriografiei contemporane în care diplomația nu mai este tratată strict ca activitate a ministerelor de externe sau ca practică exclusiv a statelor, ci ca un ansamblu complex de contacte și interacțiuni culturale, educaționale și instituționale care se desfășoară în același timp în mai multe registre și implică mai multe categorii de actori, aparent fără legătură între ei.

Scopul lucrării, de altfel ambițios, este acela de a urmări, pe durata unui secol, din 1875 până la 1974, modul în care China – în formele ei statale succesive – a încercat să modeleze imaginea sa externă în Statele Unite prin instrumente culturale, mizând pe continuități ignorate de istoriografia tradițională. În acest sens, cartea aspiră să ofere o perspectivă de lungă durată, capabilă să

* Ph.D. Candidate, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, cristiana.bratu@ubbcluj.ro

dezvăluie structuri profunde ale imaginarului diplomatic chinez, indiferent de natura regimului politic aflat la conducere.

Din primele pagini ale lucrării, autorul își formulează teza fără ambiguități, susținând faptul că diplomația culturală chineză nu este o creație a secolului XX, ci are rădăcini mai vechi, asociate modernizării târzii a Chinei imperiale și eforturilor elitei de a negocia statutul internațional al imperiului în declin. Această afirmație, susținută printr-o documentație consistentă, contrazice implicit lecturile care plasează debutul diplomației culturale chineze abia în perioada republicană sau, mai restrictiv, sub regimul maoist. Din punct de vedere istoriografic, această mutare cronologică este semnificativă și obligă la reconsiderarea unor categorii interpretative prea rigide, care asociaseră unilateral diplomația culturală cu statele ideologice ale secolului XX.

Structura volumului este lineară, cronologică, iar această opțiune metodologică, deși clasică, este în mod justificat păstrată, deoarece permite evidențierea evoluțiilor istorice și a schimbărilor subtile care traversează întregul secol analizat. Cartea este împărțită în secțiuni consacrate: China imperială târzie, epoca republicană, perioada celui de-al Doilea Război Mondial și anii incipienți ai Războiului Rece. Prin utilizarea acestui tip de organizare se evită fragmentarea excesivă și se conferă demersului o coerență istorică rar întâlnită în lucrările recente dedicate diplomației culturale, care preferă de regulă studiile de caz izolate sau analiza tematică ruptă de contextul istoric, omisiuni inerente care scad calitatea demersului.

Din punct de vedere documentar, volumul reprezintă un efort remarcabil. Autorul utilizează un corpus amplu și variat de surse primare – arhive diplomatice americane, cât și chineze, materiale ale fundațiilor educaționale, documente interne ale instituțiilor culturale, corespondență privată, rapoarte ale universităților, surse jurnalistice – ceea ce conferă lucrării o soliditate empirică ce nu poate fi contestată. Spre deosebire de numeroase studii care abordează diplomația culturală prin prisma teoriei din relații internaționale, studiul lui Zheng se întemeiază pe document istoric, nu pe schemă conceptuală, fapt care apropie lucrarea de tradiția istoriei diplomatice propriu-zise.

Istoriografic, volumul se revendică din paradigma *new diplomatic history*, însă fără excesele caracteristice unor lucrări care, în dorința de a lărgi câmpul, sfârșesc prin a-l dizolva în mod exagerat. Zheng păstrează un criteriu minimal de definire a diplomației. Chiar dacă actorii nu provin întotdeauna din structurile statului, acțiunea lor este orientată către modelarea percepției externe a națiunii și presupune un anumit grad de coordonare, formală sau informală, cu obiectivele politice ale statului chinez. În

acest sens, lucrarea își păstrează caracterul istoric fără a aluneca în antropologie culturală sau în studii din alte domenii, care utilizează istoria care reper, dar o fac într-un mod neacademic. Astfel, abordarea utilizată de autor aduce plus valoare și completează o piesă lipsă din literatura istorică de specialitate.

În capitolele dedicate sfârșitului de secol XIX, Yanqiu Zheng prezintă o analiză nuanțată a modului în care elitele imperiale au înțeles să utilizeze educația ca instrument diplomatic. Trimiterea studenților chinezi în Statele Unite, crearea unor rețele de mediere culturală și formarea unei elite bilingve reprezintă doar câteva dintre instrumentele pe care China imperială le-a folosit pentru a contracara imaginea occidentală despre o civilizație stagnantă. Cartea demonstrează convingător că aceste practici nu au fost accidentale, ci parte a unui program de reconstrucție simbolică a poziției și imaginii Chinei în lume. Această perspectivă contrazice teza conform căreia sistemul imperial târziu ar fi fost complet opus modernității.

Perioada republicană este tratată cu același interes pentru continuități și rupturi. Zheng analizează instituționalizarea diplomației culturale prin intermediul fundațiilor americane (în special Rockefeller și Carnegie), care au colaborat cu autoritățile chineze pentru a crea programe educaționale și culturale ce vizau prezentarea unei Chine modernizabile, capabilă să-și depășească moștenirea imperială. Această interacțiune transnațională este interpretată cu prudență, evitându-se tentația de a o prezenta fie ca instrument de dominație culturală americană, fie ca expresie a renașterii diplomatice chineze. Zheng adoptă o poziție echilibrată, subliniind ambiguitatea acestor procese și capacitatea Chinei de a instrumentaliza, la rândul ei, resursele culturale străine pentru propriile obiective. Cu alte cuvinte, sunt prezentate mijloacele, metodele și strategiile prin care China și SUA au vizat, în durată lungă a istoriei, timp de un secol, promovarea imaginii și intereselor naționale.

Analiza perioadei celui de-Al Doilea Război Mondial și a începutului Războiului Rece constituie una dintre contribuțiile cele mai solide ale volumului. În ciuda rupturii ideologice și politice dintre Washington și Beijing după 1949, Zheng arată că anumite canale culturale au continuat să funcționeze, fie prin intermediul comunităților sino-americane, fie prin rețele academice formate anterior. Această constatare, susținută prin documente de arhivă, contrazice reprezentările simplificatoare ale istoriografiei tradiționale, care tinde să trateze anul 1949 ca pe o linie de demarcație absolută. Cartea demonstrează că, în domeniul cultural, continuitățile sunt adesea mai puternice decât rupturile politice, iar această concluzie are implicații istoriografice importante.

Cu toate acestea, anumite limite conceptuale nu pot fi trecute cu vederea. Noțiunea de „diplomație culturală” este utilizată într-o manieră uneori prea elastică, incluzând acțiuni care, din perspectiva istoriei diplomatice clasice, s-ar încadra mai mult la nivelul schimburilor culturale decât la nivelul politicii externe propriu-zise. În absența unei delimitări mai ferme, există riscul ca domeniul analizat să fie extins de o manieră excesivă, pierzând claritatea analitică. Această observație nu anulează valoarea empirică a lucrării, dar evidențiază o tensiune internă între intenția de a integra actori noi și nevoia de a menține coerența conceptului de diplomație.

Pe plan metodologic, Zheng utilizează un limbaj rezervat, evitând generalizările forțate și speculațiile inutile. Totuși, raportarea la tradiția istoriografiei diplomatice rămâne mai degrabă implicită. Lipsesc referințele substanțiale la canonul istoriei diplomației, ceea ce poate induce impresia că lucrarea operează într-un cadru conceptual relativ autonom, fără a dialoga direct cu tradițiile disciplinare consacrate. O poziționare mai explicită ar fi fost utilă, mai ales pentru cititorul interesat de modul în care volumul se înscrie în dezbateră mai largă privind redefinirea diplomației în istoriografia contemporană.

În ansamblu, însă, cartea reușește să demonstreze că diplomația culturală nu este un produs secundar sau o anexă a politicii externe, ci o parte constitutivă a sa, cu ritmuri și logici proprii, perfect identificabile istoric. Această concluzie, susținută printr-o analiză de lungă durată, reprezintă una dintre contribuțiile importante ale volumului. Cititorul este invitat să observe modul în care anumite practici – schimburile educaționale, rețelele academice, circulația ideilor – pot supraviețui schimbărilor de regim și pot modela în durată lungă a istoriei relațiile interstatale și/sau internaționale într-un mod mai stabil decât acțiunile politice și militare.

În ceea ce privește poziționarea volumului în raport cu istoriografia existentă, Zheng se distinge printr-o prudență care trebuie remarcată. Departe de a transforma cultura într-un factor sau mijloc care explică procese sau are impact asupra mai multor domenii de activitate, autorul păstrează distanța necesară între actorii culturali și structurile politice, recunoscând atât potențialul, cât și limitele diplomației culturale. Cu toate acestea, anumite evaluări ale eficienței instrumentelor culturale rămân prea optimiste, mai ales în secțiunile dedicate perioadei de început a Războiului Rece, unde contextul geopolitic limitează eficiența oricăror canale informale, situație evidențiată de majoritatea istoricilor specializați în probleme de diplomație sau relațiile bilaterale sino-americane.

În concluzie, lucrarea de față reprezintă o contribuție solidă la istoria relațiilor sino-americane și la istoriografia diplomației culturale. Prin rigoarea documentării, coerența cronologică și atenția acordată continuităților istorice, volumul se impune ca un studiu matur, capabil să ofere o imagine istorică bine fundamentată asupra unui domeniu insuficient explorat. Anumite limite conceptuale și o poziționare istoriografică mai puțin explicită nu diminuează valoarea lucrării, ci indică direcții pentru investigații viitoare. În ansamblu, cartea confirmă că diplomația culturală, tratată cu rigoare și discernământ, poate deveni un obiect istoriografic legitim, bineînțeles ținându-se întotdeauna seama de specificul și limitele sale.

Aurel Lazăr*

* Assistant Professor, George Emil Palade University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology of Târgu Mureș, aurel.lazar@umfst.ro